

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาปริณิพพานสูตรเป็นพระสูตรที่มีคุณค่าและความสำคัญยิ่ง เป็นพระสูตรที่แสดงบันทึกแบบเล่าเรื่องประมวลเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขบวนการแสดงธรรมครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับพระพุทธองค์ไว้ดังนี้

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมทรงตัดสินพระราชนิพพานโดยเผยแผ่พระธรรมที่ตรัสรู้แล้ว ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในฐานะเป็นพระบรมศาสดาเป็นเวลาตลอด ๔๕ พรรษา ประดิษฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นต่าง ๆ อย่างมั่นคง จนพุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา มีความรู้พระธรรมวินัยเป็นอย่างดีแล้ว พรรษาที่ ๔๕ ทรงเข้าจำพรรษา ณ เวฬุคาม เขตพระนครเวสาลี ในระหว่างพรรษานี้ได้พระองค์เกิดอาการทรงประชวรอย่างรุนแรง ทรงมีทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสจนเจียนจะปรินิพพาน แต่พระองค์ก็ทรงมีพระสติสัมปชัญญะทรงอดกลั้นขับไล่ทุกขเวทนานั้นด้วยพระดำริว่า “การที่เราไม่บอกผู้ปฏิญาณไม่อำลาภิกษุสงฆ์ ปริณิพพานนั้นไม่เหมาะแก่เรา ทางที่ดีเราควรใช้ความเพียรขับไล่อาพาธนี้ ดำรงชีวิตสังขารอยู่ต่อไป”^๑ เพื่อทรงบอกกล่าวคำลาผู้ปฏิญาณและภิกษุสงฆ์ก่อนแล้วจึงจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน จากนั้น เมื่อมารเข้ามากราบทูลอาราธนาให้ปรินิพพาน พระองค์ทรงมีพระสติสัมปชัญญะตัดสินพระราชนิพพานโดยปลงพระชนมายุสังขาร ณ ปาวาลเจดีย์กำหนดวันที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน แล้วจึงตรัสกับมารว่า “มารผู้มีบาป ท่านจงอย่ากังวลเลยอีกไม่นาน การปรินิพพานของตถาคตจะมีจากนี้ไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปรินิพพาน”^๒

พระองค์ได้ทรงวางหลักการเกี่ยวกับการรักษาพระธรรมวินัยที่พระองค์ได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้ให้ดำรงอยู่ตลอดไป โดยมีได้ทรงมอบหมายให้ใคร่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่ทรงยกเอาพระธรรมวินัยที่ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วนั้นแหละให้เป็นศาสดา ดังที่ได้ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๓ นอกจากนี้ยังแสดงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิต ชื่อว่าแคว้นธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือให้อริยสาวกมีไว้เมื่อประสพกิจจะพึงพยากรณ์คนได้ด้วย

^๑ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๖๓/๑๐๙.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๒๕.

^๓ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

ตนเองว่า “เราหมดสิ้นเหตุที่ให้ไปเกิดในนรก หมดสิ้นเหตุที่ให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หมดสิ้นเหตุที่ให้ไปเกิดในแดนเปรต หมดสิ้นเหตุที่ให้ไปเกิดในอบาย ทุกคติ และวินิบาตแล้ว เราเป็นพระโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า”^๔ หลังจากตัดสินพระราชหฤทัยปลงพระชนมายุสังขาร ทรงแสดงสังเวชนียธรรม (ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวช) โดยตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด อีกไม่นานการปรินิพพานของตถาคตจะมี จากนั้นไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปรินิพพาน” และตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า “มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ โง่ ฉลาด มั่งมี และยากจน ล้วนต้องตายชีวิตของสัตว์เปรียบเหมือนภาชนะดินที่ช่างหม้อปั้นแล้ว เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง สุกบ้าง ดิบบ้าง ซึ่งล้วนมีความแตกสลายเป็นที่สุด” และตรัสต่อไปอีกว่า “วัยของเรา แก่ห่อมน ชีวิตของเราเหลือน้อย เราจะจากพวกเธอไป เราทำที่พึงแก้ตนแล้ว พวกเธอจงอย่าประมาท มีสติ มีศีลบริสุทธิ มีความดำรงมั่นคงดี รักษาจิตของตนไว้ ผู้ที่ไม่มีความประมาทในพระธรรมวินัยนี้ ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้วจักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้”^๕

นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังได้ทรงแสดงธรรมเรื่องความเป็นอสังขารภาพของพระอานนท์ เพื่อให้พระอานนท์ผู้อุปฐากได้คลายจากความเศร้าโศก พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระอานนท์ดังนี้ว่า “อย่าเลย อานนท์ เธออย่าเศร้าโศก อย่าคร่ำครวญเลย เราบอกแล้วมิใช่หรือว่า ความพลัดพราก ความทอดทิ้ง ความแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นจากของรักของชอบใจทุกอย่างจะต้องมี ฉะนั้น จะพึงหาได้อะไรจากในสังขารนี้ สิ่งที่เกิดขึ้น มีขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งล้วนแตกสลายเป็นธรรมดา เป็นไปไม่ได้ที่จะปรารถนาว่า ขอสิ่งนั้นอย่าเสื่อมสลายไปเลย เธออุปฐากตถาคตมาช้านาน ด้วยเมตตาทายกรรม อันเกื้อกูล ให้เกิดสุขเสมอต้นเสมอปลาย ไม่มีประมาณ ด้วยเมตตาตาวจีกรรม อันเกื้อกูล ให้เกิดสุขเสมอต้นเสมอปลาย ไม่มีประมาณ ด้วยเมตตาตามโนกรรม อันเกื้อกูล ให้เกิดสุขเสมอต้นเสมอปลาย ไม่มีประมาณ อานนท์ท่านได้ทำบุญไว้แล้วจงประกอบความเพียรเข้าเถิด เธอจะเป็นผู้สิ้นอาสวะโดยเร็ว”^๖

จากนั้นพระผู้มีพระภาคได้เลือกเสด็จไปยังเมืองกุสินาราเพื่อเป็นสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยพระองค์เองด้วยเหตุผลว่า เมืองกุสินาราเคยเป็นเมืองหลวงของมหาอาณาจักรอันกว้างใหญ่ไพศาล ไม่ใช่เมืองเล็ก เมืองดอน เมืองกึ่งอย่างที่พระอานนท์เข้าใจ แล้วยังให้ความรู้เกี่ยวกับสังขารว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงไปและยังรองรับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด หรือสังสารวัฏไว้อย่างชัดเจน พระองค์เคยเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมครอบครองเมืองกุสินารา

^๔ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๕๘/๑๐๓.

^๕ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๘๕/๑๓๒.

^๖ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๐๗/๑๕๕.

มาถึง ๖ ครั้งแล้วทรงทอดทิ้งพระศพไว้ ณ ที่นี้ถึง ๖ ครั้งแล้วและครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๗ เป็นครั้งสุดท้ายของพระองค์^๗

จะเห็นได้ว่าเป็นบทประมวลเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับพระพุทธองค์ในมหาปรินิพพานสูตรเป็นบันทึกเหตุการณ์ที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งหาที่สุดมิได้ สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรที่จะนำมาศึกษาโดยละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของพระพุทธองค์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจชีวิตและธรรมชาติของชีวิตตามหลักพุทธธรรม^๘

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากมีการศึกษาเรื่องราวในมหาปรินิพพานสูตรถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธกิจการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตและหลักธรรมสำคัญซึ่งปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร เพื่อนำพุทธวิธีการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน มาประยุกต์ใช้จนเกิดความเข้าใจในหลักพุทธธรรมได้อย่างถูกต้องแล้วนำมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิต ให้ความกล้าหาญ ยอมรับที่จะเผชิญกับความตาย ไม่กลัวตายและมีสติขณะที่ความตายกำลังจะมาถึง อีกทั้งจะเป็นการช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพระสูตรนี้เพื่อนำหลักการ และวิธีการตามแนวทางของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดนในการวางท่าทีต่อการเตรียมตัวในวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร
- ๑.๒.๓ เพื่อประยุกต์หลักการและวิธีการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรมาใช้ในการดำเนินชีวิต

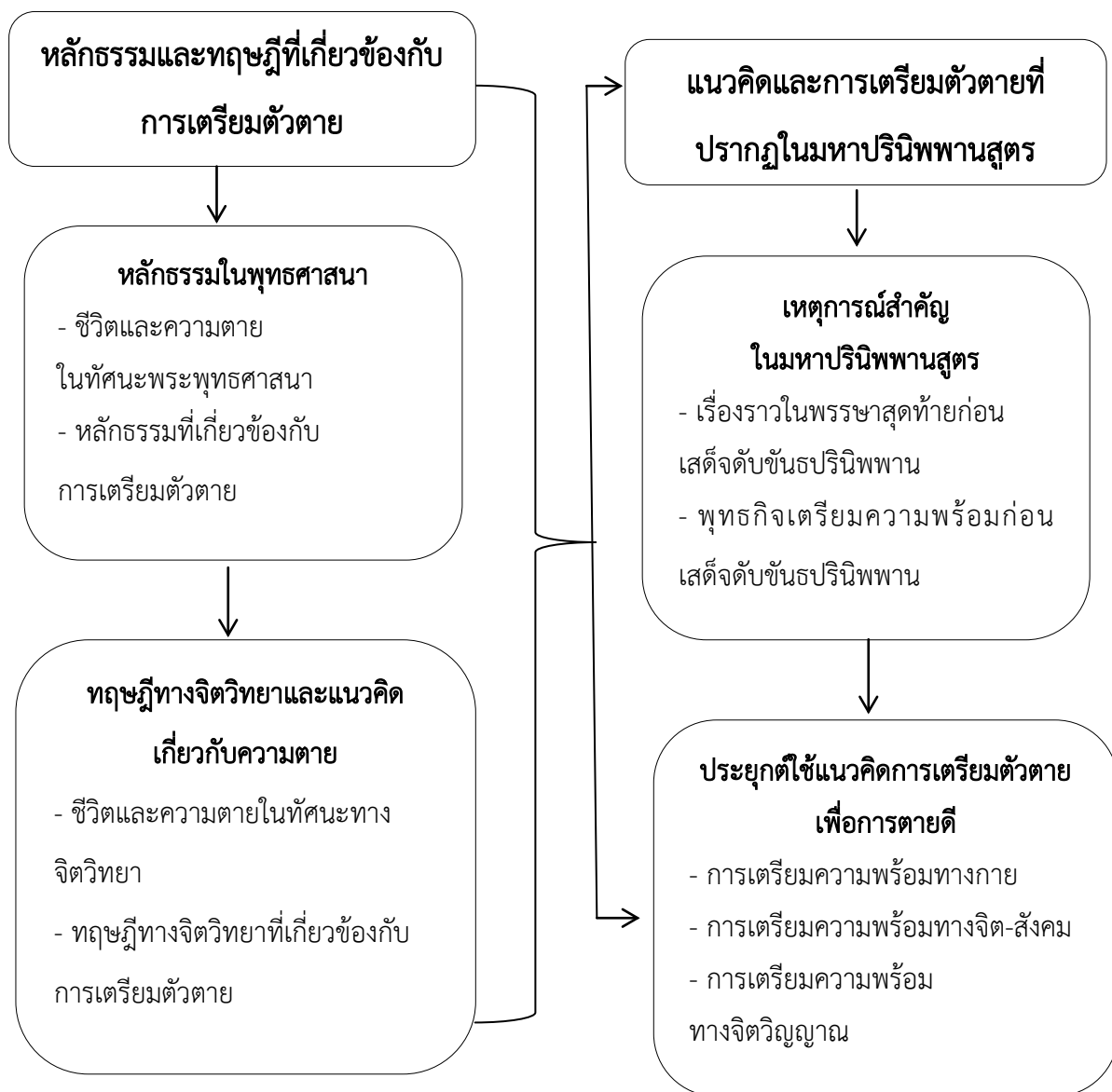
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเหตุการณ์ หลักธรรมสำคัญและพุทธกิจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมวาระสุดท้ายของชีวิตที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

^๗ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๘

^๘ พุทธธรรม ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้

๑.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัย และเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

๑.๕.๑ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักการทางธรรม เฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาปรีณิพพานสูตร

๑.๕.๒ ปรีณิพพาน หมายถึง ตาย ในที่นี้คือ การดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

๑.๕.๓ เตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมตัว เตรียมใจ ยอมรับ และพร้อมที่จะเผชิญต่อสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นด้วยท่าทีที่สงบและมีสติ

๑.๕.๔ วาระสุดท้ายของชีวิต (End of life) หมายถึง ภาวะใกล้ตาย (Dying) คือภาวะที่บุคคลต้องเผชิญความตายของตนเองและมีความเชื่อว่าตนเองกำลังจะตาย สภาพร่างกายทรุดโทรมจากการคุกคามจากความเจ็บป่วย เป็นช่วงเวลาที่บุคคลจะต้องเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตาย

๑.๕.๕ ความตาย (Death) หมายถึง การสิ้นสุดชีวิตอย่างถาวรเป็นการยุติสภาพการทำงานโดยสิ้นเชิงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

๑.๕.๖ เชิงวิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะองค์ประกอบเพื่อหาเหตุผล อธิบายความสัมพันธ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมวาระสุดท้ายของชีวิตในมหาปริณิพพานสูตร” ครั้งนี้ มีเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พระศรีวิสุทธิโกศล (กิตติวัฒน์ พลวัน)^๙ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์มหาปริณิพพานสูตร : ศึกษาเฉพาะกรณีการรักษาหลักพระธรรมวินัย” ผลการวิจัยพบว่า มหาปริณิพพานสูตรเป็นพระสูตรที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญในช่วงวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงวางแผนงาน หลักการ และวิธีการรักษาพระธรรมวินัยไว้ในพระสูตรนี้ พระสังคติกายจารย์ได้สังคายนา ร้อยกรองจดจำ นำสืบกันมา และได้จารจารึกเป็นอักษรจัดพิมพ์เป็นพระไตรปิฎกรักษาสืบมาจนถึงปัจจุบัน จึงนับเป็นพระสูตรที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ และหลักพุทธธรรม โดยพระสาวกในอดีตอันมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ได้น้อมนำเอาพระพุทธานุญาตที่ตรัสสั่งกับพระอานนทว่าว่า “ธรรมและวินัยใดที่ตถาคตแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” มาเป็นแผนการสำคัญในการดำเนินงานรักษาพระธรรมวินัยสืบต่อจากพระพุทธองค์ ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงมาจนถึงทุกวันนี้

พระมหาวันชัย ธมฺมชโย (ช่วงสำโรง)^{๑๐} ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความตาย ตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาสอนว่าชีวิตมีความตายเป็นที่สุด ทุกชีวิตที่เกิดมาบนโลกนี้ ต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น ความตายปรากฏแก่ทุกชีวิตไม่เลือกเวลา หรือสถานที่ เมื่อเข้าใจในความตาย ก็ควรดำรงอยู่ในความไม่ประมาท ขวนขวายทำกิจที่ควรทำ คฤหัสถ์ไม่พึง

^๙ พระศรีวิสุทธิโกศล (กิตติวัฒน์ พลวัน). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์มหาปริณิพพานสูตร: ศึกษาเฉพาะกรณีการรักษาธรรมวินัย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๐} พระมหาวันชัย ธมฺมชโย (ช่วงสำโรง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความตายตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

ประมาทในชีวิต รีบเร่งทำความดีต่างๆ ก่อนความตายมาเยือน บรรพชิตก็ไม่พึงประมาทในชีวิต รีบเร่งทำความเพียรเพื่อให้บรรลุถึงความสิ้นกิเลส คือการเข้าถึงพระนิพพาน แนวคิดและวิถีปฏิบัติต่อความตายของพุทธศาสนิกชนเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับธรรมชาติ พุทธศาสนิกชนกล่าวว่า ธรรมชาติก็คือธรรม การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมก็คือ การทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามหลักแห่งธรรมชาติ

พุทธศาสนิกชนมีแนวคิดพื้นฐานที่ความประหัยัด ใช้สอยสิ่งของเท่าที่จำเป็น ไม่ทำลายธรรมชาติ รักษาตัวเท่าที่จำเป็น ไม่ต้องหอบสังขารหนีความตาย ใช้เหตุการณ์ในชีวิตจริง คือการเจ็บป่วยในแต่ละครั้งเป็นการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติ และอยู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุข

พระมหาสมศักดิ์ อติเมโธ (สงวนสิทธิ์) ^{๑๑} ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องวิธีชนะความตายของพุทธศาสนิกชน” สรุปได้ว่าแนวคิดพุทธศาสนิกชนกล่าวถึงชีวิตความตาย และการชนะความตาย ทั้งด้านกายภาพและด้านจิตวิญญาณ คือ ด้านกายภาพ พุทธศาสนิกชนสอนให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติแห่งอนามัย เพื่อการมีอายุยืนยาวตลอดอายุขัย ส่วนด้านจิตวิญญาณคือการตายจากความยึดมั่นถือมั่นแห่งอหังการมมังการ เข้าใจความเป็นธรรมดาของสรรพสิ่ง ไม่ยึดมั่นถือมั่น เข้าใจความเป็นไปแห่งเหตุปัจจัย จนกระทั่งมีจิตอยู่เหนือการถูกบีบคั้นจากความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ความไม่มีตัวตน

ณัฐยา วาสิน ^{๑๒} ศึกษาเรื่อง “ความหมายของความตาย : การตีความพุทธปรัชญาวิเคราะห์ความหมายของความตายในพุทธศาสนาทั้งในแง่อภิปรัชญา และ จริยธรรม” สรุปได้ว่าปัญหาเกี่ยวเนื่องกับความตายมีมูลเหตุมาจากการไม่รู้ไม่เข้าใจเกี่ยวกับความตาย พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีท่าทีต่อความตายที่ถูกต้อง คือ พระพุทธศาสนามีทัศนะต่อความตายว่าเป็นจุดเปลี่ยนผ่านของชีวิตที่จะนำไปสู่ภพภูมิต่างๆ และสภาพจิตในขณะที่จะตายมีผลต่อภพภูมิใหม่ของผู้ตาย คือ ผู้มีจิตเศร้าหมองจะไปทุกข์ ตรงกันข้ามถ้าจิตไม่เศร้าหมองก็จะไปสู่สุคติ การปฏิบัติตนขณะยังไม่ตายคือ พุทธศาสนามีทัศนะว่าชีวิตคือการหมุนเวียนเปลี่ยนไป การเกิดมาครั้งหนึ่งก็ควรจะต้องประกอบความดี และสะสมบุญกุศลอยู่รำไป โดยมีจุดมุ่งหมายว่าเพื่อจะทำลายกิเลสให้หมดสิ้นไปเพื่อจะได้ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก ความตายกลายเป็นสิ่งที่ไม่มียุติพลที่จะทำให้ชีวิตมีความทุกข์ โดยมีแนวความคิดว่า มนุษย์สามารถเอาชนะความตายได้ โดยมองว่าความตายเป็นลักษณะของขันธ ๕ ไม่ใช่ตัวตนของเรามนุษย์จะต้องดับอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ด้วยแนวปฏิบัติคือ มรรคมีองค์ ๘ เมื่อปฏิบัติได้ถึงพร้อมและดับกิเลสได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ก็ย่อมบรรลุนิพพานอันเป็น

^{๑๑} พระมหาสมศักดิ์ อติเมโธ (สงวนสิทธิ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องวิธีชนะความตายของพุทธศาสนิกชน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๒} ณัฐยา วาสิน. “ความหมายของความตาย : การตีความตามพุทธปรัชญา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป จึงเป็นการชนะความตายโดยสิ้นเชิง

วันฉัตรมงคล^{๑๓} ศึกษาเรื่อง “ การเตรียมตัวก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท ” สรุปได้ว่า ความตาย หมายถึง การสิ้นชีวิต มีเหตุที่ทำให้เกิดขึ้น ๔ ประการ คือ อายุขยขระมณะ ได้แก่ ตายเพราะสิ้นอายุขัยมัชฌิขะมณะ ได้แก่ ตายเพราะสิ้นกรรม อุภยขยขระมณะ ได้แก่ ตายเพราะสิ้นทั้งอายุและกรรมทั้งสองพร้อมกันอุปปัจเจกขะมณะ ได้แก่ ตายเพราะกรรมเข้าไปตรึงส่วนการเตรียมตัวก่อนตายนี้เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพจน์ปฏิบัติ คือ ให้ละเว้นการทำความชั่วอันเป็นหนทางที่จะนำพาชีวิตไปสู่อบายภูมิ และให้ประพจน์ปฏิบัติแต่ความดีงามโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ ได้แก่ กุศลมูล ๓ โภค ๓ สัมปรายกัถลประโยชน์ กุศลกรรมบถ ๑๐ บารมี ๑๐ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เป็นต้น

สร้างสรรค์ คงเนียร^{๑๔} ศึกษาเรื่อง “ การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นเรื่อง อิคิงามิ สาสน์สั่งตาย ” สรุปได้ว่าพื้นฐานของการเตรียมตัวตายเริ่มต้นมาจากเมื่อครั้งเจ้าชายสิทธัตถะทรงพบเหตุทุกข์ทั้ง ๔ ที่มาปรากฏในรูปคนแก่ คนเจ็บ คนตายและสมณะ ทรงเกิดความคิดหาทางปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความตาย ด้วยวิธีการเตรียมตัวตายอย่างมีสติ ซึ่งในทางพุทธศาสนาเรียกว่า มรณานุสติคือการมีสติระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ยังเป็นการระลึกถึงความเป็นจริงของชีวิตที่มีความเกิด แก่ เจ็บ ตายว่าเป็นเรื่องธรรมดาเป็นสร้างทัศนคติที่ดีต่อความตาย ฝึกใจให้ยอมรับการพลัดพรากสูญเสียจากทุกสิ่งอันเป็นที่รัก เพื่อลดละกิเลสที่ทำให้เกิดความทุกข์และเมื่อวาระสุดท้ายมาถึงยอมทำให้จากโลกนี้ไปด้วยจิตใจสงบ

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา ค้นคว้าทางเอกสารซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

^{๑๓} วันฉัตรมงคล. “ การเตรียมตัวก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๔} สร้างสรรค์ คงเนียร. “ การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นเรื่อง อิคิงามิ สาสน์สั่งตาย ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๒. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตำราวิชาการ และรายงานการวิจัยที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้

๓. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบของวัตถุประสงค์ ในประเด็นดังต่อไปนี้

เรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์สำคัญในมหาปรีนิพพานสูตร หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตที่ปรากฏในมหาปรีนิพพานสูตรและศึกษาวิเคราะห์วิธีการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธองค์

๔. สรุปสาระสำคัญและอภิปรายผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

๕. นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญในมหาปรีนิพพานสูตร

๑.๘.๒ ทำให้ทราบพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตที่ปรากฏในมหาปรีนิพพานสูตร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบหลักการเตรียมความพร้อมในวาระสุดท้ายของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธองค์